

עבודה זרה עה

משה שווערד

1. כולל עיון הדף

ללשון מורו של רש"י מה מחלוקת רב ושמואל ברטיבתא ויבשתא לסורא ופומבדיתא?

	סורא	פומבדיתא [1]
רב	רתי: אפר מים	תלת: אפר מים אפר
	יבשתא	ארבעה: מים אפר מים אפר
שמואל	רתיבתא	תלת: אפר מים אפר [2]
	יבשתא	ארבעה: מים אפר מים אפר

ללשון אביו של רש"י מה מחלוקת רב ושמואל ברטיבתא ויבשתא לסורא ופומבדיתא?

	סורא [3]	פומבדיתא [4]
רב	תלת: אפר מים אפר	ארבעה: אפר מים אפר מים
	יבשתא	תלת: מים אפר מים
שמואל	רתיבתא	ארבעה: אפר מים אפר מים
	יבשתא	חמשה: מים אפר מים אפר מים

ללשון ר"י מה מחלוקת רב ושמואל ברטיבתא ויבשתא לסורא ופומבדיתא? [תד"ה איתמר].

	סורא [5]	פומבדיתא [6]
רב	תלת: אפר מים אפר	תלת: אפר מים אפר
	יבשתא	ארבעה: מים אפר מים אפר
שמואל	רתיבתא	ארבעה: אפר מים אפר מים
	יבשתא	חמשה: מים אפר מים אפר מים

- [1] בפומבדיתא סברי שלא חלקו רב ושמואל, דלכו"ע ברטוב צריך פעמים אפר ופעמים מים, וביבש צריך עוד להקדים מים ראשונים, אלא שרב לא מונה למים אחרונים שאחר האפר האחרון ושמואל כן מונה.
- [2] ולא חשיב שמואל עוד את המים האחרונים, וכן ברטיבתא צריך עוד מים אחרונים.
- [3] בסורא ס"ל דמחלוקת רב ושמואל מה יותר חמור, דלרב יותר חמור רטיבתא, ולכן צריך פעמים אפר, משא"כ ביבשתא שסגי באפר פעם אחת, ושמואל ס"ל ברטיבתא כרב, וביבשתא ס"ל דאדרבא הוא יותר חמור, וצריך פעמים מים ופעמים אפר. ובסורא לא הזכירו בכל המקומות את המים האחרונים.
- [4] בפומבדיתא סברי לגמרי כסורא, ולא חולקים עליהם, אלא שהזכירו את המים האחרונים.
- [5] בסורא ס"ל שלא נחלקו רב ושמואל, וששמואל בא לפרש את המים האחרונים שלא הזכיר רב, וס"ל שרטיבתא חמור מיבשתא, דביבשתא סגי בפעם אחת אפר ואילו ברטיבתא צריך פעמים אפר.
- [6] גם בפומבדיתא ס"ל כרב ושמואל כנ"ל, אלא שס"ל שתמיד צריך פעמים אפר, ואדרבא יבשתא חמור יותר שצריך גם מים בתחילה.

2. שערים מצויינים בהלכה

בשו"ע שם דנקט הלשון בפניו, וכ"כ בטו"ז (שם סק"ג). ועי' בדברינו שם (ד"ה ולא מכריעו) שהבאנו כמה ראיות לזה. ועי' בשם הגדולים (מערי' ש) שהוכיח מכאן דאביו של רש"י היה תלמיד חכם. והטו"ז בספרו דברי דוד עה"ת (בראשית ד"ה פרש"י) כתב, שראה בכתי' נושן מאוד ביאור רש"י, שהמאמר בשם ר' יצחק שהביא רש"י בריש פ' בראשית אינו מוזכר בשום מדרש או תלמוד, אלא שזה ר' יצחק היה אביו של רש"י, ולא היה למדן גדול, ורש"י רצה לכבדו ולהזכירו בתחילת חיבורו, וא"ל שאל איזה קושיא ואכתבנה על שמך כו', וכתב בדברי דוד דזה אינו, דהא כאן הביא רש"י פירושו של אביו. וע"ע בנחל קדומים (שם).

דף עה. ולא פליגי. עי' ברש"י שכתב שני פירושים, ופירוש הראשון הוא מרבו, ורש"י הקשה עליו, והפירוש השני כתב רש"י שזה מאביו, לשון אבא מורי מנוחתו כבוד, והוא נראה בעיני. וצ"ע דהא במס' קידושין (לא:) אמרי' ולא מכריעו, ופרש"י אם היה אביו וחכם אחר חלוקין בדבר הלכה, לא יאמר נראים דברי פלוני, ובשו"ע (יו"ד סי' רמ ס"ב) כתב, ולא מכריע את דבריו בפניו אפילו לומר נראין דברי אבא. אלא דבתוס' ר"י הזקן מפרש שם ומסתברא דכל הני דוקא בחייו, וא"כ לא קשה על מה שכתב רש"י כאן דמיירי דאביו כבר מת כדאמר "מנוחתו כבוד". וע"כ צ"ל דאיסור זה הוא דוקא בפניו; כמבואר

3. שערים מצויינים בהלכה

ובקש לעשותן בטהרה. מדקדק המאירי, הא דלא אמר ובקש לטהרן, משום שאינם טמאים מחמת עצמן דפשוטי כלי עץ הם ואינם מקבלין טומאה, אלא ובקש לעשותן בטהרה, ר"ל זיתיו וענביו, דכאן מיירי שכל אלו בלועים הם ממשקים טמאים, וכל שהמסקה בלוע בתוכו אין טבילה מועלת בו, וכאן סופו לצאת ע"י הכבישה ולפיכך צריך הכשר, ומכיון שיצא המשקה אין צריכין טבילה. אבל בפירוש הר"ש למס' טהרות (פ"י מ"ח ד"ה כלי) כתב, בזמן שהוא של עץ מנגבן אם נטמאו, דלא מהניא בהו טבילה אלא אם כן מוציא מהן המשקה הטמא שנדבק בהן. וכ"כ בפירוש המשניות להרמב"ם (שם) דאחרי כן יטבילם. וכ"כ בפירוש הרא"ש (שם) אם נטמאו

4. שערים מצויינים בהלכה

וע"י בתש"ו חכם צבי (סי' עה) היאך מישתרו בישון י"ב חודש, הא עדיין משקיין בלועין בהן, אלא ע"כ דריחם פג וטעמם נמר, וכבר כלה כל לחלוחית יין שבהם וכעפרא בעלמא הוא, ומוזה למד לדין כלים חמוצים שלא השתמשו בהם יב"ח לכשל בהם בפסח, ולא מלאו לבו להתיר לכתחילה, אבל בדיעבד כתב להלכה למעשה להתיר התבשיל שנתבשל בה בפסח אף לדין דאסרינן נותן טעם לפגם משום דלאחר יב"ח ליכא טעם כלל [ובשיורי ברכה (או"ח סי' תנא אות ב) כתב, דהחכם צבי התיר לכתחילה, ואינו כן]. וכן הסכים עמו הגאון מוהר"ר נפתלי כ"ץ (שם סי' עו). וכ"כ בחיי אדם (כלל קכא-יד). וע"י בערוך השולחן (שם סל"ד). ובשד"ח (מע"ר) חמץ ומצה כלל ז' אות ג) העיר, דהיינו דוקא כשהכלי היה ריק ולא נשתמש בו כל י"ב חודש. וכ"כ בדורש לציון (דרוש יא בהגה' ד"ה והנה הרמב"ן). והנה בסוף ספר חכם צבי בהגהות השואל ומשיב ציין לשו"ת הרשב"א (סי' תקעה) שאין למידין מקנקנים של עכו"ם דמישנן י"ב חודש לשאר איסורים, וכ"כ בר"ן במס' חולין (פ"ח) ובתש"ו הרדב"ז (ח"ב סי' תקלט). וע"י בתש"ו שואל ומשיב (ח"ב סי' קנב) שהאריך בזה. וע"ע בתש"ו חיים שאל (סי' לח) ובתש"ו הגרע"א (סי' מג) ובפת"ש (יו"ד סי' קכב סק"ג) ובתש"ו מהרש"ם (ח"א סי' תט) ובשערי תשובה (או"ח סי' תמו סק"ב) ובדרכ"ת (שם ס"ק מט). ובשדי חמד (שם) האריך בזה ע"ש. שוב ראיתי דהפמ"ג (יו"ד סי' קג שפ"ד ס"ק יז) דן בדברי הרשב"א, והניח בצ"ע בכלי מתכות, אבל בכלי חרס אוסר אפי' בדיעבד, דאנן אוסרינן נותן טעם לפגם בפסח, ואם בלוע בצונן ע"י כבוש, הקיל שם בהפסד מרובה.

ושל גמי מישנן י"ב חודש. כתב בשו"ע (יו"ד סי' קלה סט"ז) כל הכלים שישנן י"ב חודש שרו, שודאי כלה כל לחלוחית יין שבהם, ואפילו נתן בהם מים תוך י"ב חודש אין בכך כלום. ובפת"ש (שם סק"ג) כתב בשם תש"ו ברית אברהם (יו"ד סי' ח-ד) דהיינו י"ב חודשי הלבנה, והיינו כל חודש כ"ט יום, וכ"כ התוס' במס' נדה (סה. ד"ה היינו).

5. דף על הדף עבודה זרה דף עה עמוד א

בגמ': כמה עונה, אמר רב חייא בר אבא או יום או לילה, ר' חנא וכו' חצי יום וחצי לילה, א"ר שמואל בר"י ולא פליגי, הא בתקופת ניסן ותשרי, הא בתקופת תמוז וטבת.

בב"י יו"ד (סי' קפד) ובש"ך (שם ס"ק ז') הביאו שיטת אביאסף שחיוב פרישה בעונת הוסת היינו י"ב שעות ע"כ.

וכתב בספר נטעי גבריאל הל' נדה (פרק פ"ה הערה יא):

ובאמת כבר כתב כן האור זרוע (ה' נדה סי' תש"נ) בשם הרשב"ם דהא דהלכה כרבי יהודה דאסורה רק אותה עונה, היינו דכל י"ב שעות אסורה, אם וסתה בלילה בין בתחלתה בין באמצעותה בין בסופה כל הלילה כולה אסורה, וכן אם וסתה ביום כל היום אסור, הרי דמפרש דעונה היינו י"ב שעות. וא"כ הא דאמרו יום ולילה היינו ביומי דניסן ותשרי, אבל ביומי דטבת ותמוז היום לווה מן הלילה והלילה לווה מן היום וכו"ל.

6. דף על הדף עבודה זרה דף עה עמוד ב

בגמ': אורו לי רבנן לר' ירמיה ואמרי לה לבריה דר"י כדברי האומר, אשכול וכל סביבותיו טמאין וכו'. ובהגהות פורת יוסף (בסוף הגמ') מקשה: צ"ע, דמה שייך טומאה וטהרה בימי ר' ירמיה ע"כ. ובהגהות הגאון יעב"ץ לעיל (ע"ד ע"ב) כתב, דטהרות עדיין היו נוהגין בארץ ישראל בימי ר"ח כדאמר עולא (חגיגה כ"ה ונדה ו') חברייה מדכין בגלילא וכו'. ובספר מדבר קדמות להגאון חיד"א מערכת א' אות כ"ו כתב, וע"ע בילקוט ראובני (ד"ה בזימנא וכו') שהביא בשם המקובלים בשם האר"י דר' טרפון וכדו' שהיה להם אפר פרה מותר היה להם להשתמש בקבלה מעשית. אך אנו אסור לנו ע"ש והוא דבר פלא.

והנה במדרש לקח טוב (המכונה פסיקתא זוטרתא) פר' תזריע (ד"ה פירוש שאלו וכו') כתב בתו"ד: אבל טומאה איכא לפי שאין לנו אפר הפרה להזות וכו' ע"כ. והוא בשם ר' יוחנן ע"ש. וצ"ע הרי להנ"ל מבואר דהי' להם בזמן האמוראים אפר פרה, וא"כ איך אמר ר"י כזאת.

ויש לציין לדברי הירושלמי ברכות (פ"ו ה"א) דאי' שם: ר' חגי ור' ירמיה סלקין לגבי חנוותא וכו' וברוקח (סי' שס"ו) הביא בשם הירושלמי: ר' חגי ור' ירמיה סלקין לבי' חטאתה וכו'. והיינו שהלכו לקדש מי חטאת (ובירכו על זה ע"ש), וכן הביא באקדמות מילין שבראש הירושלמי עם פי הגאון מפולטבה ז"ל (דף י) מירושלמי כת"י רומי שכן הגירסא שם ע"ש וגם הר"ש סירלאו הביא כן ע"ש, הנה דיש לנו ראי' ברורה דבימי האמוראים היה אפר פרה ודו"ק. (פרדס יוסף החדש פר' חוקת)

7. ספר עבודה ברורה

יטביל. הריטב"א ורוב הראשונים פירשו דהיינו הדחה, שהוא לשון הכנסה במים והוצאה מן המים. ולכן פירוש "את שדרכן להטביל" הוא: כל כלי שדרכו להשתמש בו בצונן, או מסתמא גם הגוי השתמש בו רק בצונן ולכן הישראל שלקח הכלי ממנו צריך רק ל"הטביל" אותו, היינו להדיחו ולשפשוף יפה להעביר האיסור שעליו, והיינו מדין הכשר כלי.
אבל הרמב"ם (בפיה"מ) פירש, דהטבילה במשנה היא טבילה במ' סאה - מקוה ממש, והיינו מדין טבילה.
וע' מה שכתבנו ברש"י ד"ה את שדרכו להטביל.

8. ספר עבודה ברורה

לחגעיל וכו'. כתב החתם סופר, דבכל מקום פירוש רש"י "הגעלה" לשון הפלטת האיסור, עכ"ד.

9. שערים מצויינים בהלכה

ללבן באור ילבן באור. כתב הש"ך (י"ד סי' קכ"א ס"ק יז) בשם הרא"ה בבדק הבית, דליבון אינו מפליט כל איסור שבו, אלא הוא מכלה איסור שבתוכו, ונפק"מ אם צלה צלי במקצת הכלי, נהי דנבלע בכולו ע"י טיפת השומן שמפעפע בכולו, מ"מ אח"כ בשעת ליבון דאין כאן לחלוחית, ואין בכח האש אלא לכלות ולשרוף במקומו ולא להוציא הפעופע ממקום רחוק, לכן צריך ליבון בכל הכלי, וסברא זו הביא הש"ך בסופו על שם האו"ה, אבל בקדירה של מתכות שנשתמש בה איסור במקצתו די לו בהכשר הגעלה עד כדי אותו מקצת, דהגעלה הכשר פליטה הוא, וכבלעו כך פולטו, וכבר פלט כל מה שבלע כו'. וע"ע בש"ך (שם ס"ק יח) דבדיעבד סגי בליבון הכשר מקצתו, ולכתחילה צריך להכשיר כולו. והטו"ז (שם ס"ק יז) חולק על זה.

10. ספר עבודה ברורה

צריכין טבילה בארבעים סאה. ז"ל הריטב"א: פירשו בירושלמי, לפי שיצא מטומאתן של נכרים לקדושתן של ישראל, עד כאן [דברי הירושלמי]. כלומר, משום מעלה, ובדיעבד אינו מעכב (ר"ל שאינו אוסר המאכל אם נשתמשו בו בלא טבילה, וכמבואר בברייתא בסוף העמוד, ובתוד"ה כולן). ולעולם אין טבילה זו אלא אחר הכשרו של כלי, וכדתניא בברייתא לקמן ("מדיחן ומטבילין", "מגעילין ומטבילין") וקרא נמי הכי מוכת, דכתיב "וטהר" לבסוף (אחר ש"תעבירו באש") והטעם, שאם לא כן, הרי הוא כאדם הטובל ושרץ בידו שלא עלתה לו טבילה כלל, עכ"ל. וע' בתוס' ד"ה מגעילין, שחולק על הריטב"א הנ"ל דאפילו מטביל קודם הכשר מהני.

11. שערים מצויינים בהלכה

מים שהנדה טובלת בהן. [כתבו התוס' אע"ג דרביעית סגי להטביל מחטין וצינוריות מדאורייתא, היינו טבילת טומאה, אבל טבילת כלי מדין חידוש הוא ובעי מ' סאה, ועי' בתשו' הרשב"א (ת"ד סי' שיח) דהא דאמרינן כאן וכולן צריכין טבילה במ' סאה, היינו מדרבנן, וכן הדרשה "במי נדה", מים שהנדה טובלת בהן, מדרבנן היא וקרא אסמכתא בעלמא הוא, א"נ דגזירת הכתוב היא בטבילת כלים חדשים מדכתיב "במי נדה" וע"ע ברמב"ם (מאכ"א פי"ז ה"ה) ובפי' הראב"ד וחי' הריטב"א כאן. ועי' בתשו' חתם סופר (י"ד סי' קצד). ועי' בהגה' מיימוני' וברוב"ז (שם ה"ג) דדוקא במקוה צריך מ' סאה, אבל במעין א"צ מ' סאה. אבל בשו"ע (י"ד סי' קכ"א) פסק כהתוס' דצריך מ' סאה.

12. ספר עבודה ברורה

קוניא. ע' ברש"י שפירש שהוא כלי חרס המחופה אבר. וכן כתבו התוס' כאן (ד"ה והלכתא).
אך לעיל (דף לג:) כתבו התוס' (כד"ה קוניא) בשם ר"ת, שהוא כלי חרס המחופה בהיתוך כלי זכוכית שלא נתבשל כל צרכו, והוא מן החול כמו כלי חרס. ולפי זה כתב המהר"י שפירא דצריך לפרש לר"ת גם כאן, כלי חרס המחופים בזכוכית, והוא פירוש האיסור והיתור שהביא הש"ך (סימן ק"ז סק"ב).

13. ספר עבודה ברורה

✓ והלכתא כסופו. ז"ל הגהות מראה כהן: קשה, די ש כלל לכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא, הלכה כדברי המיקל. והריטב"א והרשב"א תירצו, דלא נאמר כלל זה אלא במקום שלא פסקה הגמ' כלום. וע' בתוס' לעיל (דף לג: ד"ה והלכתא, ובגליון הש"ס שם). ולפי המבואר בילקוט (פרשת מטות סימן תשפ"ג) דאיתא רבא ורבינא, לא קשיא כלל.

14. שערים מצויינים בהלכה

דברים שנשתמש בהן ע"י צונן כגון כוסות כו' מדיחן ומטבילין והן טהורין. כתב בשו"ת הרשב"א (סי' שעב) ומובא בב"י (או"ח סי' תנא) בכוסות או טאסים של מתכות שמשתמשין בהן כל השנה, ורוצה להשתמש בהן בפסח משורת הדין נראה שאין צריכין אלא הדחה כמו ששנינו כאן בברייתא, ואע"פ שפעמים מניחין אותן על האש לחמם בהם את היין ונותנים שם חמץ, שכל שאינו בן יומו מותר, ולפיכך לא הלכו בהן חכמים אלא אחר עיקר תשמישן, שאם אין אתה אומר כן, לא אמרו בלוקח כלים ישנים מן הגוי שאין הכוסות והצלוחיות צריכין אלא הדחה, וכי נשתנה תשמישן של כוסות מאותו זמן לזמנינו, אלא הולכין אחר עיקר תשמישן, ומ"מ נהגו עכשיו בפסח להגעיל את הכל משום חומרו של חמץ. ועי' ברמב"ם (חומ"צ פ"ה הכ"ד). ובריטב"א (ד"ה את שדרכו) כתב בשם הרא"ה

15. שערים מצויינים בהלכה

מגעילין ומטבילין. | בירושלמי בפרקין (הט"ו)
כתב הטעם לזה, לפי שיצאו מטומאת
עכו"ם לקדושת ישראל. ובדרכ"ת (סי' קכ
סק"ד) הביא בשם חדרי דעה (שם ריש הסימן)
דלפ"ז גר שנתגייר כל כליו צריכין טבילה,
ונשאר בצ"ע שלא נמצא דין זה בפוסקים.
והביא מתשו' תשורת שי (ח"ב סי' קג) דגם
מומר שחוזר לדת ישראל, כליו צריכין טבילה.
ומצאתי בתשו' אבני נזר (י"ד סי' קט) שהביא
מחידושי הרשב"א במס' יבמות (מו. ד"ה

16. אמת ליעקב עה"ת במדבר לא:כג

אלא דלענין טבילת כלי עכו"ם לבי
אומר שאינה תלויה בקבלת טומאה, דהא
אמרינן בשלהי עבודה זרה [שם]: ר"י בר
יוסף זבן זבן מנא דמרדא מעכו"ם סבר
להטבילה א"ל ההוא מרבנן כו' כלי מתכות
אמורין בפרשה, עיי"ש, והנה מנא דמרדא
פירש"י דהיינו כלי אדמה המעורבין בפציעי
בקר, והרי אין הכלים הללו מקבלין טומאה
ואיך עלה על דעתו להטבילין? אע"כ
דטבילה זו אינה משום איזה סרך של
טומאה, אלא הרי היא כטבילת כהן גדול
ביום הכפורים בין בגדי זהב לכגדי לבן.
ותדע שהרמב"ם הביא טבילה זו כהלכות
מאכלות אסורות, ודו"ק בכל זה¹¹.

17. ספר אור זרוע - ח"ד פסקי עבודה זרה אות רצ

[רצ] הא דפירש דלאחר טבילה מברך אין אנו נוהגים כד, אלא קודם הטבילה מברך על טבילת כלי מתכות, ואל יאמר כלים
סתמא דאז הוה משמע אפילו שאר כלים שאינם כלי מתכות. וההיא דפ"ק דפסחים (דף ז) בשלמא טבילה משום דאכתי גברא
לא חזי, ההיא פירשו רב האיי גאון זצ"ל ופר"ח זצ"ל ור"ת זצ"ל דההיא בטבילת גר דוקא, דקיי"ל מל ולא טבל כאילו לא
מל והיאך יאמר אשר קדשנו במצותיו וצונו והוא אכתי גוי, הילכך מברך אחר הטבילה כדתניא טבל ועלה אומר אשר קדשנו
במצותיו וצונו על הטבילה. אבל ישראל בעל קרי הכי נמי דמברך והדר טובל כדאמר בפרק עד כמה נדה קוצה לה חלה
ומברכת, וכ"ש כשמטביל את הכלי שיברך עובר לעשייתו. וכן הלכה:

18. ספר סדר יעקב

דהא ישנים וליבנן כחדשים דמי וכו'. אינו מוזן, לכיון דהוה רחוק להציא ראייה לדין זה ש"מ דמ"ד הסגרא יתכן, דרק הצלועים צעי טבילה, וא"כ לעולם אימא לך רק הצלועים צעי טבילה, והא דליבנן צעי טבילה, משום דכבר חל דין טבילה כשהצליעות צמוך הכלי ומו לא פקע דין טבילה מיניה. (מידי דהוה אכל מי שטמא ע"י ראייה כוז מזורע נדה וכדומה דאף שפסקו מלראות, לא נטהרו ע"י זה וה"ל ל"ש). שו"ר בע"ע כאן נתעורר בזה, ומי דכוונת הגמ' דע"י הליבון אמרי' פנים חדשות באו לכאן ע"ש בארוכה בזה, כמו בזבחים ד' נז. ובחד"ה אלא שם, וה"ל כחדשים, וכאלו שלא היה לכלי זה לעולם בליעת חיסור. עכ"ד וק' א"כ נימא דלא ינטרך כלל טבילה דה"ל ככלי דעשאה ישראל, ע"י הליבון, ומנ"ל לחלק, דלגבי

דינים שבגוף הכלי נחשב כחדש, אבל לגבי הצלעים של הכלי, אם נחשב ישראל העושה הכלי לגבי זה ל"א כחדשים דמי, מנלן זה ול"ע.

19. ספר עבודה ברורה

וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל. > כתב הריטב"א דעת הרמב"ן דפירושו כאן הוא עד שלא הדיחה (דהיינו הכשר לצונן). ואע"ג דברישא דמתניתא קרי ליה הדחה ("מדיחן ומטבילין"), התם לחלק בין לשון הדחה לטבילה שהוזכרה כאן, אבל בסיפא להדחה קרי טבילה, דהיינו הכשר לצונן. והא דשרי אע"פ שלא הדיח, לפי שהאיסור שעל פני הכלי נפגמה מיום לחבירו - כאיסור שנבלע - ואינו כאיסור עצמו. והראב"ד (הובא בר"ן וריטב"א) סובר דאינו כן, דכל שלא הדיח איסור שעל פניו לדברי הכל אסור, ואע"פ שאינו בן יומו, דמושבח הוא. ולכן (ומסבות אחרות) פירש דכאן הוא טבילה ממש. וכי רמינן מתניתין ואוקימנא פלוגתייהו ב"נותן טעם לפגם", לא קאי אלא א"לא הגעיל" וא"לא ליבן" דשייך בה.

[וברשב"א איתא בשם הראב"ד, דלפי זה הא דקתני עד שלא הטביל "אסור", הוא לאו דוקא, דליכא מאן דאמר שיאסר המאכל בשביל שהשתמשו בה קודם טבילה. אך התוס' (ד"ה וכולן) כתבו דאפשר שסובר דרבנן גזרו בהשתמש בה קודם טבילה אטו קודם הגעלה, וכן כתב הרא"ש (סימן ל"ו).] וע' בריטב"א, בר"ן וברשב"א דהרבה דינים מסתעפים ממחלוקת זו; וע' בשו"ע (סימן קכ"ב).

20. שו"ע יורה דעה - סימן קכא

(א) הלוקח כלים ישנים מן העובדי כוכבים, כדרך שנשתמש בהן העובד כוכבים כך הוא הכשרן. לפיכך הלוקח כלי תשמיש ישנים שנשתמש בהם בצונן, כגון כוסות וצלוחיות וכיוצא בהן, מדיחן, וצריך לשפשפן היטב במים בשעת הדחה כדי להסיר ולמרק האיסור שעל גביהן, ואחר כך שוטפן במים ומטבילן. והם מותרין: הגה - יש מקומות שנהגו היתר לשום יין בכלים שנסריהם מדובקים בחלב, משום שטבע היין לברוח מן החלב, והחלב נקרש ועומד בעצמו ואינו נוגע כלל ביין (ריב"ש סימן קמ"ט):

(ב) לקח מהן כלים שנשתמש בהם בחמין, בין שהם של מתכת או של עץ או אבן, מגעילן ואחר כך מטבילן, אם הם של מתכת, והם מותרים. ואם הטבילן ואחר כך הגעילן, מותרים. ויש אומרים שצריך לחזור ולהטבילן: הגה - דין כלי עצם עיין בהלכות פסח סי' תנ"א. אין להגעיל שום כלי כל זמן שהוא בן יומו (טור). ואין להשתמש במי הגעלה (ארוך). כל מקום שצריך הגעלה לא מהני אם קלפו לכלי בכלי אומנות (ת"ה סי' ק"ל ובמרדכי והגהת ש"ד). ועיין לעיל סימן ק"ח דין מרדה של איסור:

21. ספר סדר יעקב

כלי תשמיש. פי' כלי סעודה, הר"מ בפיה"מ והריטב"א. וזכר"מ הל' מ"א יו"ג: הלוקח כלי תשמיש סעודה מן הגויים. והא דלא קמני במשנה כלי סעודה, אולי דרמזה בזה המשנה, דדוקא אם רוצה להשתמש בו חייב, אבל אם לוקח כלי סעודה, למכור אותם, אין עליו חיוב טבילה (ולדעת י"א גם ישראל השואל מישראל מותר להשתמש בו לסעודה בלא טבילה ע' ט"ז סי' ק"כ ס"ק י') ש"מ דרק אם הם להשתמש אללו מקרי כלי סעודה, וזה רמזה המשנה בל' כלי "תשמיש" היינו אם הם לשימוש אללו. (ואגב אורחין ראיתי שקונין כלי לתת במתנה וטובלו הנותן מתנה טיכף, כדי שיוכל המקבל מתנה טיכף ליהנות ממנו, וכן בחנות של ישראל שקונה כלים מגוי לפעמים הוא טובל כבר כליו, ולא מצעי דאם מצרך איכא בזה חשש ברכה לבטלה, אלא אפי' בלא ברכה י"ל דלא עלתה לה טבילה כלל, דכיון שהם אינם לשימוש אללו, אינם כלי סעודה, ולא מהני טבילה. דמה לי קונה למכור ומה לי קונה לתת במתנה. אך י"ל דבאמת מהני טבילה דסו"ס כלי סעודה הם, אלא דאין כאן חיוב על הגברא לטבול, ומש"ה השואל ממנו פטור לטבול. ושאלתי את פי הגאון הרב ש. וואזנער שליט"א, בעהמח"ס שבט הלוי, ואמר שנסתפק בזה, ומורה שיש להטביל עוד בלי ברכה. עכ"ד וי' שהספק כנ"ל, אי חסר בשם כלי סעודה כה"ג, וחסר בחפצא, וא"כ ל"מ טבילה, או דרק הגברא לא נתחייב עדיין, כיון דאינם אללו לשימוש סעודה, משא"כ בקונה להשתמש לאכילה, אע"ג דאינו מתכוון להשתמש אלא בזמן רחוק, וא"כ נמי א"ת לטבול כעת, מ"מ כיון דכוונתו שבסוף ישתמש, בר חיובא מיקרי, משא"כ מי שקונה למכור, ולעולם לא יתחייב בטבילה, לאו בר חיובא בטבילה מקרי, והשואל ממנו פטור וק"ל).

22. ספר עבודה ברורה

✓ נותן טעם לפגם מותר. היינו משום דסתם כלי עכ"ם הם בחזקת שאינם בני יומן, דהוי ספק ספיקא - ספק נשתמשו בו היום או אתמול, ספק שבישיל בו דבר הפוגם. כן כתב הרא"ש (פרק שני סימן ל"ה). וע' בש"ך (סימן קכ"ב סק"ד) דפירוש הענין של "סתם" כלים הוא דלא צריך לשאול אם הוא בן יומן או לא. וע"ש מחלוקת אם סמכינן אדברי הגוי או לא.

✓ אך הכסף משנה (פי"ז מהלכות מאכלות אסורות הי"ח) סובר דלא אמרינן דסתם כלי עכ"ם אינם בני יומן, והא דאמרינן הכא שאם נשתמש עד שלא יגעיל מותר, לא אמרו אלא אם השהה אותם הישראל עד למחר ואח"כ נשתמש בהם, עכ"ד.

ועל דרך זה אמרינן הכא "תני חדא מותר", דמיירי בנשתמש בהם אחר שהשהה אותו הישראל יום אחד, דהוי ודאי נותן טעם לפגם.

23. דף על הדף עבודה זרה דף עה עמוד ב

בגמ': הני כלי זכוכית, הואיל וכי נשתברו יש להם תקנה ככלי מתכות דמי.

בהגהות הג"ר ישראל ליפשיץ ז"ל כתב: ומהאי טעמא נוהגים לשבר כלי חרס בשעת כתיבת התנאים, לומר דאין תקנה לבטל זאת, ומהאי טעמא שוברין כלי זכוכית בשעת נישואין כמו שאמר אייתי זיגותא חירותא ותבר קמיה ובאו"ח (סי' תק"ס ס"ב) לזכור חורבן ירושלים כדכתיב תדבק לשוני לחיכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי, ונ"ל דמהאי טעמא נזכרת ירושלים טפי בכלי זכוכית, לרמז למה דאי' בסוף סוטה (מח ב) משחרב מקדש ראשון בטלה זכוכית לבנה עכ"ל.

וראה בספר טעמי המנהגים (עמוד תיא) שמביא מספר תולדות אהרון בליקוטים שכתב בשם הבעש"ט הטעם למה בשידוכין שוברין כלי חרס ובשעת נישואין כלי זכוכית, כי א"א לקרוע התנאים כשם שכלי חרס אין לו תקנה אחר שנשבר, אבל אחר הנישואין יכול לפוטרה ע"י גט דוגמת כלי זכוכית שאע"פ שנשבר יש לו תקנה, וכן הביא בספר אוצר יד החיים עיי"ש.